

ДИЗАЙН

УДК 746.3(477)

DOI 10.32461/2226-2180.40.2021.250309.

Цитування:

Варивончик А. В. Історичний шлях оздоблення вишивкою традиційного українського вбрання. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 40. С. 3-9.

Varyvonchik A. (2021). The historical way of embroidery of traditional clothing. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 40, 3-9 [in Ukrainian].

Варивончик Анастасія Віталіївна, доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри дизайну і технологій Київського національного університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-4455-1109>
varivonchik@ukr.net

ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ ОЗДОБЛЕННЯ ВИШИВКОЮ
ТРАДИЦІЙНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВБРАННЯ

Мета статті. Відстежити історичні витоки та генезу оздоблення вишивкою традиційного українського вбрання та проаналізувати запровадження технологічних та технічних інновацій у декоруванні українського одягу. **Методологія** ґрунтується на принципах історизму, мистецтвознавчому аналізі, науковій об'єктивності та системності у дослідженні генези оздоблення українського вбрання. **Наукова новизна.** Розкрито сучасний стан декорування вишивкою традиційного українського вбрання і порушено питання введення інноваційних технологій у сучасному оздобленні одягу. На основі результатів проведеного дослідження можемо зробити **висновки**, що сучасне оздоблення наслідує традиції народного вбрання, включаючи все більше новітніх технологій. Проаналізовано унікальний досвід сучасних майстрів та визначені шляхи розвитку у напрямку мистецтва оздоблення вишивкою. Різноманітні техніки вишивки з безмежним майстерним потенціалом, виступають поряд з творами із застосуванням машинної вишивки.

Ключові слова: традиції, дизайнер-модельєр, вишивка, творчість, інновації, освіта.

Varyvonchik Anastasiia, Doctor of Sciences (Art Studies), Associate Professor, Professor of the Department of Design and Technology Kyiv National University of Culture and Arts

The historical way of embroidery of traditional clothing

Purpose of the article. Trace the historical origins and genesis of embroidery decoration of traditional Ukrainian clothing and analyze the implementation of technological and technical innovations in the decoration of Ukrainian clothing. **The methodology** is based on the principles of historicism, art history analysis, scientific objectivity, and consistency in the study of the genesis of the decoration of the Ukrainian dress. **Scientific novelty.** The current state of embroidery decoration of traditional Ukrainian clothing is revealed and the issue of introducing innovative technologies in modern clothing design is raised. **Conclusions.** Based on the results of the study, we can conclude that modern decoration imitates the traditions of folk dress, including more and more the latest technologies. The unique experience of modern masters is analyzed and the ways of development in the direction of the art of embroidery decoration are determined. A variety of embroidery techniques with limitless skillful potential appear alongside machine embroidery works.

Keywords: traditions, fashion designer, embroidery, creativity, innovation, education.

Актуальність теми дослідження. Національний костюм – це складова культури нації. Образно-стилістична структура вбрання відображає філософські, етичні, естетичні цінності та норми моральної свідомості народу й загалом рівень матеріальної і духовної культури нації. Сукупність культурних, мистецтвознавчих, освітніх, економічних та

інвайроментальних¹ процесів сприяє створенню нових культурних кодів, символів і знаків, що транслюється в образах, ідеях, проектах сучасних дизайнерів-модельєрів. Завдяки стрімкому розвитку соціальних мереж й інтернет-ресурсів загальна система смислів та подій стає більш доступною. У ХХІ столітті оберегові й духовно-естетичні підтексти

українського вбрання втрачають свої визначальні функції, сакральне значення, як і свої регіональні виражальні особливості. Традиційний одяг набуває інвайроментальних та декоративних характеристик. Усвідомлення у світі екологічних цінностей доводить необхідність гармонізації людини з довкіллям, що поступово знаходить відображення в інноваційних рішеннях сучасних майстрів та дизайнерів.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження науковцями національного костюму дозволяє зіставити етнографічні матеріали і порушити питання про генезу оздоблення вишивкою як формотворчої складової національного костюму України. Вітчизняними вченими М. Костишиною [11], М. Білан [2], Г. Стельмащук [2], Л. Бурачинською [3], Т. Ніколаєвою [14], К. Матейко [12] та ін., здійснено фундаментальний внесок у розвідці локальних рис українських костюмних комплексів та способів їх декорування. Наукові дослідження української народної вишивки та регіональні особливості оздоблення здійснили Т. Кара-Васильєва [9; 10], Р. Захарчук-Чугай [6; 7], А. Варивончик [4], Т. Шнуренко [20] та ін. Особливості та позначки орнаменталізації в українській вишивці відстежив М. Селівачов [15]. Техніку і технологію виконання у вишивці розглянули Г. Цибульова [19], Г. Гаврилова [19]. Аналіз специфіки дизайнерських інтерпретацій та сприйняття вишиванки у моді ХХ – початку ХХІ ст. розглянуто М. Мельником, де досліджено головні чинники модності вишиванки та виявлено «основні ознаки її художньо-стилістичної подачі у різні історичні періоди» [13].

У більшості праць та публікацій авторів за цією тематикою розкриваються різноманітні аспекти, пов'язані з українським кроєм та традиційним мистецтвом оздоблення вбрання, проте на цей час постає актуальним питання використання новітніх технік вишивки та технологій виготовлення як тканин і ниток, так і оздоблення одягу, що чекає на своє висвітлення.

Метою дослідження є відстеження історичних витоків та запровадження технологічних та технічних інновацій у сучасному оздобленні вишивкою українського одягу, за прикладами робіт дизайнерів-модельєрів ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Аналіз історичних джерел, музейних зразків народної творчості засвідчує, що українське мистецтво вишивання має давнє походження, витoki якого сягають епохи неоліту. [6, 6]. В епоху бронзи вишивка супроводжує всі вбрання. Як

спосіб прикрашання одягу вона виникла і розвинулась із швів, про що свідчать найдавніші зразки вишивок [5, 3]. На теренах України відома пам'ятка ХІ – ХІІ ст. із села Жежава (нині с. Зелений Гай, Тернопільська обл.), де «технікою «вприкріп» виконаний складний ромбоподібний розвід із розетками на краях» [17, 266]. Дослідник-мистецтвознавець М. Селівачов, вивчаючи композицію антимінса² 1148 року, вказує на його схожість з вишивкою та трактує «як накреслений узор для вишивання або наслідування техніці вишивання чорнильним малюнком» [15, 12].

Відомо, що для оздоблення одягу на теренах України застосовували найрізноманітніші матеріали від жіночого волосся та соломи до срібних та золотих ниток. До прийняття християнства остаточно відбулося формування основних складових українського вбрання. З прийняттям християнства посилювався вплив Візантії на культуру Київської Русі. Коштовні золототкані та шовкові матерії, бахрама, тасьма, стрічки, галуни, намистини, бісер, дорогоцінне каміння та перли разом з емалевими комплексами створювали яскраву інтерпретацію візантійського костюму. Оздоблювання стрічками з візантійської парчі з візерунком із золотих ниток на шовковій основі або шовковими стрічками символізувало заможність родини. До стародавніх способів декорування відносилась аплікація різноманітними металевими нашивками та вишивка. Остання, із примітивного плетіння цупких ниток, перетворюється на гаптування, яке складає більш цільний орнаментальний малюнок. Фігури набувають контурів, ускладнюються, з'являються елементи рослинних орнаментів, але переважає геометричність. З часом художній смак майстринь та розуміння засобів композиційної побудови зумовили розквіт мистецтва оздоблення одягу. ХІІІ ст. визначається гальмуванням всієї культури, але «художні традиції залишаються живлющим ґрунтом, на якому йшло подальше формування і розвиток художньої культури українського народу» [10, 8].

У ХVІІ-ХVІІІ ст. особливого розвитку набуває гаптування і вишивка, що було викликано як загальним соціально-економічним, так і культурним піднесенням, що «свідчить про яскраво виражені риси національної самобутності», – наголошує Т. Кара-Васильєва [9, 7]. Деталізація візерунків сприяє поширенню нових технік вишивки: настилування, гладі. Найчастіше вишивка у вбранні розташовується на рукавах, пазухах, комірі, манжетах рукавів, подолі, запасках,

подолі спідниць та ін. На одязі чоловіків вона відрізняється простотою, у порівнянні з вишивкою на жіночому вбранні, яка виконувалася небіленими нитками, натертими воском, або вовняними, фарбованими природними барвниками. Геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні орнаментальні мотиви вишивки усіх регіонів України вирізнялися, що ґрунтовно досліджено на цей час. Так само чоловічі, жіночі символи, що пов'язувалися із давньослов'янськими релігійними символами. Для підсилення святковості вбрання поширення набуває вишивка білим шовком на тонкій прозорій тканині з додаванням золотих і срібних ниток, мережива [9, 8]. Таким чином, у XIX ст. особливістю української вишивки стає культурне засвоєння матеріалів та технік Візантійської культурної спадщини в поєднанні з самотнім українським орнаментально-сюжетним змістом. Кольорова гама, орнаментальні мотиви, художні композиції викристалізуються із покоління в покоління, залишаючи нащадкам найбільш художні, доцільні, типові взірці орнаментів, технік, швів та ін.

З розвитком хімічної промисловості на початку XX ст. поліхромія увійшла у мистецтво вишивки та оздоблення, але було втрачено технології використання природних барвників. У художній промисловості України з розвитком масового виробництва одягу та його декорування з використанням орнаментів традиційної народної вишивки, у другій половині XX століття відбувається запровадження машинної вишивки з виконанням технік: «брід», «жук», «гладь», «пісок», «бісер», «дірочка». Тамбурні машини вишивали ланцюжковими швами: «тонкий шнур», «обкрутка», «баранець». Наприкінці 80-х р. XX ст., з'явилися напівавтоматичні вишивальні машини, що виконували вишивку технікою «гладь» з розгоном [4, 152]. У 90-х рр. XX ст. в Україні була започаткована вишивка промисловими автоматами від

японського виробника. Останнє десятиріччя XX ст. позначилося занепадом виробництва цієї галузі, відбулася втрата високохудожніх технік: вишивка по маркізету, шовку [4, 432]. Нині для вишивання використовують сукно, капрон, шовк, крепдешин та ін. Нитки застосовують різнобарвні: муліне, шовк, ірис [17, 267]. Розвиток текстильної промисловості у світі додав сучасному українському ринку багатоголовкові вишивальні автомати, які виконують комбіновані вишивки «гладь», «махра», а також прозорі техніки: «вирізування», «мережки».

Технічні та художні надбання у вишивці з різноманітністю її орнаментів, обрисів, елементів, їх поєднань і комбінацій (мотивів), тональних, фактурних і колористичних ефектів є невичерпним джерелом натхнення у дизайні та виготовленні сучасного українського одягу. Цей безцінний скарб духовності та естетики стає джерелом збереження народних традицій, необхідний при вихованні нащадків, який об'єднує українців в єдину націю. Українські вишивальні традиції відомі у світі завдяки творам заслужених майстринь народної творчості України Н. Іпатій [8], Н. Вакуленко [18], О. Гасюк [21] та ін. Їх роботи зберігаються у багатьох країнах світу.

Запит на вишиванки у світовій моді актуалізувало появу нових дизайнерських костюмів. Стилізацією одягу до світових тенденцій моди відзначені колекції дизайнерів-модельєрів Р. Богуцької, Л. Бушинської, О. Караванської, О. Теліженко, Л. Чернікової, О. Полонець, В. Кін, Ю. Магдич та багато ін. Із застосуванням вишивки створює жіночий одяг сучасний дизайнер Оксана Полонець. Розробляючи святкові, весільні, вечірні колекції, модельєр використовує шовкові, атласні, лляні тканини та органзу. У 2015 р. відбулися покази її моделей в Нью-Йорку та Чикаго. У 2017 р. бренд «Оксана Полонець» (рис 1, а-в) нагородили «Золотим знаком якості національних товарів та послуг» [23].

а

б

в

Рис. 1 а-в. Моделі одягу з вишивкою О. Полонець

Однією з відомих дизайнерів одягу в Україні є львів'янка Оксана Караванська. Її колекції були відзначені відомим кутюр'є П. Карденом. У своїх творах Караванська

застосовує сучасний крій та ручну вишивку з традиційними українськими орнаментами Карпатських регіонів, Львівщини, Івано-Франківщини, Буковини та ін. [23].

Рис. 2 а-г. Моделі одягу з вишивкою О. Караванської

Юлія Магдич, володарка відзнаки «Ікона Стилю» за версією журналу ELLE, власниця премії «Elle Style Awards», створила в 2013-му

«бренд вишуканих та оригінальних вишиваних суконь. Одяг її бренду продається в 50 країнах світу» [23].

Рис. 3 а-г. Моделі одягу з вишивкою Юлії Магдич

Колекцію вишитих суконь на льоні Віти Кін журнал «The Wall Street Journal», назвав

найпопулярнішими літніми сукнями 2015-го року.

Рис. 3 а-г. Моделі одягу з вишивкою Віти Кін

Мистецтвознавець М. Мельник відзначає, що «український стрій послужив джерелом натхнення для колекцій Gaultier Paris (весна-літо 2005) та John Galliano (осінь-зима 2008–2009)» [13]. Аналізуючи світові модні тенденції початку XXI ст., дослідники доводять, що всесвітньовідомі дизайнери фешн-брендів: Gucci, Gaultier, Valentino, John Galliano, Alberta Feretti, H&M, Antik Batik, Mes Mademoiseles представляють вишиванку як «елемент вільного богеминого космополітичного стилю» [13]. Вбрання у національному стилі стало модним серед представників як української влади, так і молоді. У молодіжній моді українців більшого значення набуває етностиль.

Для митців сучасного українського вбрання видове розмаїття творів може бути розширене завдяки використанню новітніх технік вишивки. У державному підприємстві «Український інститут інтелектуальної власності» в 2009 році Н. Гончарук було запатентовано «спосіб вишивання на різних матеріалах». При цьому обирають кольорову гаму, використовуючи двошарову, тришарову техніку вишивки, «французький вузлик». Застилання полотна нитками проводять, починаючи зі створення об'ємності зображення композиції. У визначених місцях малюнку здійснюють накладання багатшарового настилування ниток певного кольору. По закінченні виконання вишивки окантовують складові малюнку [16].

Висновки. Оздоблення вишивкою сучасного українського вбрання наслідують традиції усіх минулих поколінь. За впливу гендерних, вікових та соціально-економічних факторів сформувалося сучасне оздоблення вишивкою українського костюму. Інші розвинуті культури сприяли вдосконаленню декорування українського вбрання, як елементу формоутворюючій складовій костюмного комплексу. У XXI столітті український одяг втрачає свої оберегові й сакральні значення. Послаблюються регіональні виражальні особливості. Традиційний одяг набуває декоративних та інвайроментальних характеристик. Екологічність використовуваних матеріалів має велике значення для сучасного споживача. Світові проблеми доводять необхідність гармонізації людини з довкіллям, що поступово знаходить відображення і в моделях одягу сучасних дизайнерів-модельєрів. Опрацювання і обґрунтування можливостей у поєднанні традицій з художньо-естетичними та техніко-технологічними інноваціями є

актуальним напрямом наукових досліджень, що являє собою важливе підґрунтя для збереження традицій.

Примітки

¹ Англ. environment – оточення, середовище. Матеріальне оточення системи, процесу або організму [20].

² Антимінс [грец. ἀντιμῆνσιον (ἀντιμῆνσιον) – те, що замість престолу; від грец. ἀντί – замість і лат. Mensa – стіл, трапеза] – у православ'ї частина престолу; освячений архієреєм чотирикутний плат зі шитими мошами святих і символічними зображеннями, обов'язковий для здійснення літургії [1].

Література

1. Антимінс. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%81> (дата звернення: 3.11.2021).
2. Білан М. С., Стельмашук Г. Г. Український стрій. Львів: Фенікс, 2000. 325 с.
3. Бурчинська Л. Український народний одяг. Торонто: Філадельфія, 1992. 310 с. : іл.
4. Варивончик А. В. Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції : монографія. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ: «Ліра-К». 2019. 552 с.
5. Васіна З. Український літопис вбрання: науково-художні реконструкції: книга-альбом у 2-х т. Київ: Мистецтво, 2003. Т. 2. 448 с.
6. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка: західні області УРСР. Київ: Мистецтво. 1988. 190 с.
7. Захарчук-Чугай Р. В. Вишивка. Лемківщина. Історико-етнографічне дослідження: у 2 т.: Львів: Духовна культура, 2002. Т. 2. С. 256–273.
8. Іванов Ю. Ніна Іпатій із Решетилівки вишиває сорочки та блузи у художній техніці білим по білому. URL: <https://oukr.info/nina-ipatij-iz-reshetylivky-vyshyvaye-sorochky-ta-bluzy-u-hudozhnij-tehniczi-bilym-bilomu.html> (дата звернення: 30.10.2021).
9. Кара-Васильєва Т. В. Українська сорочка (Таємниці чарівної нитки). Київ : Мистецтво, 1982. 146 с.
10. Кара-Васильєва Т. В. Українська сорочка. Томоріс. Київ: Мистецтво, 1994. 232 с.
11. Костишина М. В. Український народний костюм північної Буковини. Традиції і сучасність. Чернівці: Рута, 1996. 194 с.
12. Матейко К. Український народний одяг: етнографічний словник. Київ: Наукова думка, 1996. 195 с.
13. Мельник М. Т. Вишиванка в контексті моди XX – початку XXI століття. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з

міжнародною участю «Традиційна культура України ХХІ століття як складова культурної політики. Сучасний стан, загрози перспективи». Київ, 2016. С. 20-22 URL: <https://uccs.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/tradcult2016.pdf>, (дата звернення: 28.10.2021).

14. Ніколаєва Т. Історія українського костюма. Київ: Наукова думка, 1996. 176 с.

15. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): навч. посіб. 2-е вид., допов. та випр. Київ: Редакція вісника «АНТ», 2009. 408с.

16. Спеціальна інформаційна система Укрпатенту. Спосіб вишивання. URL: <https://sis.ukrpatent.org/uk/search/detail/266303/> (дата звернення: 28.10.2021).

17. Тернопільський Енциклопедичний Словник: [в 4 т.] / передм. Г. Яворський. Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2004. Т. 1: А-Й. 2004. 696 с.: іл. С. 266.

18. В. С. Фурман. Вакуленко Надія Вікторівна / Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=32938 (дата звернення: 26.10.2021)

19. Цибульова Г.К., Гаврилова Г.Ф. Ручне вишивання. Київ: Техніка, 1982. 56 с.

20. Шнуренко Т. Дослідження української сорочки як складової традиційного строю у працях вітчизняних науковців (друга пол. XIX ст.– 80-ті роки XX ст.) Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку (напрямок: культурологія) 2019. вип. 30, с. 68–76.

21. Яківчук О. Ф., Шудря Є. С. Гасюк Олена Онуфрїївна / Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=28846 (дата звернення: 26.10.2021).

22. General Multilingual Environmental Thesaurus URL: <https://www.eionet.europa.eu/gemet/ru/concept/10166>.

23. Ukrainian people. ТОП-7 УКРАЇНСЬКИХ ДИЗАЙНЕРІВ, ВІДОМИХ У СВІТІ URL: <https://ukrainianpeople.us/%D1%82%D0%BE%D0%F7-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%85-%D1%83/> (дата звернення: 26.10.2021).

References

1. Antymins. (n.d.). Great Ukrainian Encyclopedia. URL: Retrieved from <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%81> [in Ukrainian].

2. Bilan M. S. (2000). Stelmashchuk H. H. Ukrainian system. Lviv: Feniks. [in Ukrainian].

3. Burachynska L. (1992). Ukrainian folk clothing. Toronto: Filadelfiia, il. [in Ukrainian].

4. Varyvonchuk A. V. (2019). Artistic crafts of Ukraine: genesis, historical evolution, current state and trends: monograph. 2nd ed., rev. and add. Kyiv: «Lira-K». [in Ukrainian].

5. Vasina Z. (2003). Ukrainian chronicle. Outfits: scientific and artistic reconstructions: book-album in 2 volumes. Kyiv: Mystetstvo. Т. 2. [in Ukrainian].

6. Zakharchuk-Chuhai R. V. (1988). Ukrainian folk embroidery: western regions of the Ukrainian SSR R. V. Zakharchuk-Chuhai. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].

7. Zakharchuk-Chuhai R. V. (2002). Embroidery. Lemkivshchyna. Historical and ethnographic research: in 2 volumes. Т. 2 Lviv: Dukhovna kultura. 256–273. [in Ukrainian].

8. Ivanov Yu. (n.d.). Nina Ipatiy from Reshetilovka embroiders shirts and blouses using art technique in white on white. Retrieved from URL: <https://oukr.info/nina-ipatij-iz-reshetylivky-vyshyvaye-sorochky-ta-bluzu-u-hudozhnij-tehniczi-bilym-bilomu.html> [in Ukrainian].

9. Kara-Vasylieva T. V. (1982). Ukrainian shirt (Secrets of the magic thread): [album]/ T. V. Kara-Vasylieva. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].

10. Kara-Vasylieva T. V. (1994). Ukrainian shirt. Tomoris. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].

11. Kostyshyna M. V. (1996). Ukrainian folk costume of northern Bukovina. Tradition and modernity. Chernivtsi. Ruta, 194. [in Ukrainian].

12. Mateiko K. (1996). Ukrainian folk clothing: ethnographic dictionary. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

13. Melnyk M. T. (2016). Vyshyvanka in the context of the fashion of the XX - early XXI century. Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation “Traditional culture of Ukraine of the XXI century as a component of cultural policy. State of the art, threats to the future. Kyiv. 20-22 Retrieved from URL: <https://uccs.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/tradcult2016.pdf>, [in Ukrainian].

14. Nikolaieva T. (1996). History of Ukrainian costume. Kyiv. [in Ukrainian].

15. Selivachov M. R. (2009). Lexicon of Ukrainian ornamentation (iconography, nomination, stylistics, typology): textbook. allowance. 2nd ed., add. and ex. Kyiv: Redaktsiia visnyka «ANT», [in Ukrainian].

16. Special information system of Ukrpatent. Embroidery method. Retrieved from URL: <https://sis.ukrpatent.org/uk/search/detail/266303/> [in Ukrainian].

17. Ternopil Encyclopedic Dictionary: [in 4 volumes] (2004). G. Yavorsky. Ternopil: VAT TVPK «Zbruch», T. 1: A-Y. 696 s.: il. 266. [in Ukrainian].

18. V. S. Furman. (n.d.). Vakulenko Nadezhda Viktorovna. Encyclopedia of Modern Ukraine: electronic version. Ch. editorial board: I. M. Dzyuba, A. I. Zhukovsky, M. G. Zheleznyak, etc.; NAS of Ukraine, NOSH. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=32938 [in Ukrainian].

19. Tsybulova H.K., Havrylova H.F. (1982). Hand embroidery. Kyiv: Tekhnika. 56. [in Ukrainian].

20. Shnurenko T. (2019). Research of the Ukrainian shirt as a component of the traditional system in the works of domestic scientists (second half of the 19th century – 80s of the 20th century) Ukrainian culture: past, present, ways of development (direction: cultural studies) issue. 30, 68–76. [in Ukrainian].

21. Iakivchuk O. F., Shudria Ye. S. (2006). Gasyuk Elena Onufrievna Encyclopedia of Modern Ukraine: electronic version [online] / Ch. editorial

board: I. M. Dzyuba, A. I. Zhukovsky, M. G. Zheleznyak, etc.; NAS of Ukraine, NOSH. Kyiv: Institute of Encyclopedic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Retrieved from URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=28846 [in Ukrainian].

22. General Multilingual Environmental Thesaurus. Retrieved from URL: <https://www.eionet.europa.eu/gemet/ru/concept/10166>. [in Ukrainian].

23. Ukrainian people. TOP-7 UKRAINIAN DESIGNERS FAMOUS IN THE WORLD. Retrieved from URL: <https://ukrainianpeople.us/%D1%82%D0%BE%D0%BF-7-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%85-%D1%83/> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 12.08.2021
Отримано після доопрацювання 10.09.2021
Прийнято до друку 17.09.2021*